

02.09.2025 № 337/3
НА _____ ВІД _____

**Голові
Верховної Ради України
Стефанчуку Р. О.**

**Керівникам фракцій
Верховної Ради України
депутатам-членам фракцій та позафракційним**

**Шановний Руслане Олексійовичу!
Шановні керівники фракцій!
Шановні народні депутати України!**

Найближчим часом Верховна Рада України розглядатиме в другому читанні Законопроект від 24.01.2025 року за №12439 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення гарантій захисту суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження», який передбачає внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України.

Ще 18 лютого цього року ВГО «Асоціація платників податків України» (далі - ВГО АППУ) в складі Української Ради бізнесу (УРБ) звернулась до Голови Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності Сергія Юнушасу та депутатів Комітету, який він очолює, в підтримку Законопроекту за №12439 та надало свої зауваження та пропозиції.

Поданий Законопроект в цілому посилює гарантії суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження, а також удосконалює порядок здійснення слідчих (розшукових) окремих процесуальних дій.

ВГО АППУ в пропозиціях було зазначено, що Законопроект містить ряд системних недосконалостей в низці норм кримінально-процесуального законодавства, якими суттєво обмежуються права та законні інтереси суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

До таких недосконалостей кримінально-процесуального законодавства, відносяться зокрема,

- ✓ недостатній обсяг прав, передбачених нормами КПК України стосовно інших осіб (у розумінні КПК України), права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування;
- ✓ недостатня визначеність статусу тимчасово вилученого майна під час обшуків, за наслідком чого учасники провадження позбавляються можливості оскаржити необґрунтоване вилучення майна та повернути його;
- ✓ недостатній обсяг прав осіб, майно яких арештовується, та відсутність чітких обмежень щодо повторного накладення арешту на майно з одних і тих же підстав, якщо раніше в такому арешті було відмовлено, або такий арешт був скасований;
- ✓ відсутність належного обґрунтування під час обрання міри запобіжного заходу у вигляді застави виключності визначення розміру застави в обсягах, що перевищують максимально визначені у ч.5 ст.182 КПК України межі та безпосередньо розрахунку застосованих у такому випадку розмірів застави;
- ✓ відсутність положень, які мали місце в попередніх редакціях КПК України, щодо обов'язкового проведення експертиз у кримінальному провадженні з метою визначення розміру матеріальних збитків та посилення прав підозрюваних при призначенні та проведенні стороною обвинувачення експертиз у кримінальному провадженні, а також щодо необхідності їх ознайомлення з матеріалами таких експертиз тощо.

ВГО АППУ розроблені рекомендації та пропозиції до Законопроекту за №12439, які могли би посилити захист права та інтересів бізнесу, суб'єктів господарювання.

Стосовно інших осіб (у розумінні КПК України), права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування:

- Практика діяльності правоохоронних органів, а особливо щодо бізнесу, платників податків, свідчить про те, що правоохоронцями вносяться відомості до ЄРДР за фактом вчинення кримінального правопорушення, хоча, за фактичними обставинами та, навіть, за відомостями ЄРДР, чітко ідентифікується суб'єкт господарювання, або інша особа щодо якої фактично здійснюється досудове розслідування, проводяться слідчі дії, застосовуються заходи забезпечення кримінального провадження тощо, чим суттєво обмежуються права таких осіб.
- Положеннями п. 16-1 ч.1 ст.3 КПК України законодавцем визначено статус іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, - особи, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені цим Кодексом, а положеннями п.п 25,26 ч.1 ст.3 КПК України такі особи віднесені,

відповідно до учасників кримінального провадження та учасників судового провадження.

- Натомість, діючі норми КПК України фактично не містять положень, які б надавали таким особам процесуальні права з метою захисту їх інтересів у кримінальному провадженні (окрім положень щодо можливості подання клопотання у кримінальному провадженні та положень що стосуються їх інтересів у разі накладення арешту майна та його оскарження).

Пропозиція ВГО АППУ в цій частині стосувалась щодо віднесення іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування до сторін кримінального провадження та/чи визначення додаткових їх процесуальних прав в ході досудового розслідування під час обшуку, тимчасового доступу до речей та документів, в частині можливості залучення експерта, ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення та отримання постанови про закриття кримінального провадження.

Щодо недостатньої визначеності статусу тимчасово вилученого майна під час обшуків та врегулювання положень щодо арешту майна та його скасування.

- Положення Законопроекту за №12439 удосконалюють обґрунтованість та строковість накладення арешту на майно. Однак з метою більш ефективного захисту та забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання ВГО АППУ пропонувало доповнити нормами які визначають статус майна, вилученого в ході обшуку як тимчасово вилученого майна, що потребує відповідного звернення до суду з метою арешту такого майна або його повернення у разі відсутності підстав для такого арешту.
- З цією метою було запропоновано внести зміни до ч.2 ст.2 ст.168 та ч.7 ст.236 КПК України, за якими майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, що вилучене під час обшуку, огляду, визнається тимчасово вилученим майном.

При цьому, необхідність таких змін викликана тим, що на практиці, за ухвалою слідчого судді про проведення обшуку, яка містить виключно припущення щодо вилучення майна, яке лише можливо може мати значення для кримінального провадження, та за відсутністю чіткої ідентифікації майна, коштів та речей, вилучається майно, яке фактично не має значення для кримінального провадження. Необґрунтовано застосований статус до такого майна, як тимчасово вилученого майна, надає можливості правоохоронцям не звертатися до слідчого судді щодо розгляду питання про його арешт та

обмежувати протягом тривалих строків досудового розслідування право володільців такого майна користуватись таким майном та, позбавляє можливості оскаржити його фактичне безпідставне вилучення та безпідставне неповернення.

Актуальним є внесення змін до кримінально-процесуального законодавства щодо заборони повторного накладення арешту на майно з одних і тих же підстав, якщо раніше в такому арешті було відмовлено або такий арешт був скасований, оскільки, як свідчить практика діяльності правоохоронних органів, непоодинокі випадки, коди після відмови в арешті майна та за результатом скасування арешту на майно, відбувається повторний арешт такого майна фактично з тих самих підстав.

Крім того, ВГО АППУ вважає доречним внесення змін до ч.5 ст.174 КПК України в частині можливості скасування арешту на майно за клопотанням прокурора, слідчого за погодженням з прокурором, а арешту з метою забезпечення цивільного позову - також цивільного позивача, оскільки, на сьогодні, зазначені особи позбавлені ініціативи щодо скасування арешту на майно у випадку, якщо для цього наявні обґрунтовані підстави.

Необхідність належного обґрунтування виключності визначення розміру застави в обсягах, що перевищують визначені у ч.5 ст.182 КПК України межі, та безпосередньо розрахунку застосованих у такому випадку розмірів застави.

Як свідчить практика застосування судами за клопотанням сторони обвинувачення обрання міри запобіжного заходу у вигляді застави, з боку правоохоронних органів та судів, фактично відсутнє належне обґрунтування виключності випадків визначення розміру застави в обсягах, що перевищують визначені у ч.5 ст.182 КПК України межі.

При цьому, випадки застосування застави в розмірах, що перевищують визначені законодавцем межі відповідно до класифікації тяжкості злочинів, набули сталої практики, а розміри визначених у таких випадках застави не містять належного обґрунтування, відповідного розрахунку із врахуванням обставин справи та далекі від реальних можливостей щодо внесення визначеної застави, що на практиці правоохоронцями використовується як можливість певного тиску, як безпосередньо на осіб, до яких застосовується застава та до суб'єктів господарювання, яких вони представляють.

З огляду на це, ВГО АППУ пропонувало необхідність законодавчих змін, з метою посилення обґрунтування виключності випадків застосування застави в розмірах, що перевищують визначені законодавством, а також з метою зменшення можливості протиправного тиску на платників податків і їх

службових осіб безпосереднього визначення у таких випадках розміру застави.

Щодо посилення прав підозрюваних при призначенні та проведенні стороною обвинувачення експертиз у кримінальному провадженні, а також щодо необхідності їх ознайомлення з матеріалами таких експертиз тощо.

При здійсненні адвокатської діяльності щодо захисту інтересів суб'єктів господарювання у кримінальних провадженнях з матеріальним складом злочину мають місце непоодинокі факти, коли правоохоронні органи визначають матеріальні збитки у таких кримінальних провадженнях за власними підрахунками, без будь-яких документів, що об'єктивно визначають шкоду, або за документами, які, відповідно до вимог чинного законодавства, не містять належних відомостей про наявні матеріальні збитки (рапорти, довідки оперативних співробітників, Аналітичні продукти БЕБ, протоколи, тощо). Вказані документи про, начебто, наявність матеріальних збитків використовуються для обґрунтування відкриття кримінальних провадження стосовно суб'єктів господарювання, проведення обшуків, вилучення товарно матеріальних цінностей та накладення арешту на майно і рахунки підприємств тощо.

В таких випадках стороною обвинувачення для визначення розміру матеріальних збитків в багатьох випадках не призначаються необхідні експертизи, що призводить до невірних висновків про спричинення матеріальних збитків, необґрунтованого відкриття кримінальних проваджень та формування претензій суб'єктам господарювання.

З метою усунення зазначених прогалин КПК України, було запропоновано викласти положення п.6 ч.2 ст.242 КПК України в редакції, що існувала раніше та яка передбачає необхідність обов'язкового проведення експертизи для визначення розміру матеріальних збитків у кримінальному провадженні.

Також, слід зазначити, що діючи норми КПК України, на наше переконання, містять прогалини, що обмежують права підозрюваного на захист та які пов'язані з тим, що підозрюваний та сторона захисту позбавлені можливості належного захисту, оскільки норми процесуального законодавства не містять норм, що передбачають права підозрюваного та його захисника ознайомлюватись з постановами про призначення експертиз у кримінальному провадженні, мати право ставити питання при призначенні таких експертиз та ознайомлюватись з матеріалами цих експертиз.

Необхідність внесення відповідних змін у цій частині пояснювалось тим, що основним способом обґрунтування претензій у кримінальних провадженнях, у тому числі щодо визначення шкоди (збитків), є проведення

судових експертиз та отримання їх висновків. Натомість, сторона захисту фактично позбавлена, зазвичай протягом тривалого строку досудового розслідування, здійснювати свій захист у належний спосіб, оскільки не має відомостей про алгоритм та механізм визначення та/чи розрахунку збитків у кримінальному провадженні стороною обвинувачення, що позбавляє підозрюваного та його захисника а також іншу особу та її представника (захист) проводити судові експертизи на спростування необґрунтованих претензій сторони обвинувачення та порушує принцип змагальності у кримінальному процесі та фактично унеможливорює збір доказів стороною захисту.

Необхідно звернути увагу, що попередні редакції КПК України містили подібні положення, які належним чином сприяли належному захисту підозрюваного на свій захист, в тому числі проти необґрунтованих претензій правоохоронних органів.

З метою посилення зазначених прав ВГО АППУ депутатам було запропоновано внести зміни у цій частині та додати положення ст.243-1КПК України в запропонованій редакції.

Однак, нажаль, більшість вищезазначених пропозицій ВГО «Асоціація платників податків України» Комітетом з правоохоронної діяльності Верховної ради України були відхилені.

Попри це, вважаємо, що редакція Законопроекту за №12439 рекомендована парламентським Комітетом Верховної ради України в певній мірі дозволить посилити захист платників податків від безпідставних кримінальних проваджень і тиску з боку правоохоронних органів.

Тому, ВГО «Асоціація платників податків України» в цілому підтримує запропонований правоохоронним комітетом Законопроект за №12349 до прийняття в другому читанні та закликає народних депутатів України в сприянні його ухвалення.

За дорученням членів Правління ВГО АППУ

З повагою,

Грігол Катамадзе
Надзвичайний і Повноважний Посол

Президент ВГО АППУ
Віце-президент ЄАПП
Член Наглядової Ради УРБ

Й. В. Бучинський
+38(067)500 90 05

